

Җалтӑрсем патне хывнӑ сул

Совет Союзӑн икӗ хут Героине, мухтавлӑ летчик-космонавта халалласа Чӑваш Республикин Наци библиотеки ёсченӑсем «Җалтӑрсем патне хывнӑ сул» ятлӑ электронлӑ курав хатӑрлерӑҫ. Курав мухтавлӑ кӑйкӑрӑн нумай енлӑ пурнӑҫне уҫса парать. Вӑл «Җалтӑрсем ҫӑр ҫинче ҫуралаҫҫӗ», «Ҫӑршыв тивӑҫне пурнӑҫласа», «Паттӑр ятне мухтаса» пайсенчен тӑрать. «Ҫӑршыв тивӑҫне пурнӑҫласа» пайра чаплӑ ентешӑмӑрӑн пурнӑҫӗ ҫинчен калакан кӑнекесемпе, космонавт амӑшӑн Анна Алексеевнӑн тата тӑванӑсемпе ентешӑсен аса илӑвӑсемпе паллашма пулать. Кунтах космонавт архивӑнчи нумай ҫӑн ӱкерӑҫе ырнӑҫтарнӑ. Вулакансемшӑн космонавт тӑванӑ Сергей Николаев ҫырниӑ «*Андрян Григорьевич Николаев. Память. Воспоминания*» (Шупашкарта, 2006 султа пичетленнӑ) тата *Ю. Устиновӑн «Космонавт № 3 Андрян Николаев»* (Мускавта, 2004 султа пичетленнӑ) кӑнекисем питех те кӑҫӑклӑ пулӑҫ. Чӑваш наци музейӑ 2006 султа хатӑрлесе кӑларнӑ «*Притяжение Родины*» альбом вара музейре тата космонавт архивӑнче упранакан ӑн ӱкерӑҫсемпе паллаштарать. Ҫӑн ӱкерӑҫсемпе юнашар космонавт каланӑ ҫамахсене ырнӑҫтарнӑ.

Кунсӑр пуҫне куравра Чӑваш Республикин патшалӑх деятелӑ Илья Павлович Прокопьев ҫырниӑ «*Живая легенда: слово об Андряне Николаеве*» (Шупашкарта, 2004 султа тухнӑ) кӑнекен тулли тексӑе те паллашма пулать.

«Ҫӑршыв тивӑҫне пурнӑҫласа» пайра ентешӑмӑрӑн космосри вӑҫевӑсем ҫинчен ҫырниӑ кӑнекесем ырнӑҫнӑ. «*В космосе - двое*» (Москва, 1962 султа тухнӑ) кӑнекере тӑнче уҫлӑхӑнче Андрян Николаевпа Павел Попович пӑрле вӑҫни тата уҫӑ космоса тухни ҫинчен тӑплӑн каласа кӑтартнӑ. Ҫак пайрах ИТАР-ТАСС корреспондентӑ В. А. Иванова, А. А. Парпара ҫыравҫӑ тата П. Попович летчик-космонавт хатӑрленӑ «*Андрян Николаев*» (Шупашкарта, 1989 султа тухнӑ) кӑнеке те ырнӑҫнӑ. Кӑнекене Андрян Николаев ҫуралнӑранпа 60 сул ҫитнӑ ятпа хатӑрленӑ. Космонавт хӑй ҫырниӑ кӑнекесемпе те паллашма пулать. Ҫамахран, «*Притяжение Земли. Записки космонавта-3*» (Шупашкарта, 1999 султа тухнӑ) кӑнекере автор хӑйӑн ачалӑхӑе ҫамрӑклӑхӑ ҫинчен каласа кӑтартать. Ҫӑршыва, атте-аннене, ҫут ҫанталӑка юратмалли ҫинчен, пулас ӑрӑва патриотла воспитани парас ыйтусем ҫинче чарӑнса тӑрать. Ҫӑршыври космос аталанӑвӑ ҫинчен те тӑплӑн ҫырсӑ кӑтартать автор хӑйӑн кӑнекинче. Кӑнеке ҫӑн ӱкерӑҫсемпе пуян.

Мухтавлӑ ентешӑмӑре халалласа ҫыравҫӑсем нумай ҫӑвӑ-юрӑ, калавсемпе повеҫсем ҫырӑҫӑ. Вӑсенчен А. С. Железковӑпа К. И. Семеновӑн «Шуршӑл ачи» повеҫне, К. К. Петров ҫырниӑ «Сенкер ҫалтӑр» романне тата чӑваш халӑх ҫыравҫи Михаил Юхма ҫырниӑ «Җалтӑрсем ҫӑнессӑ», «Мальчик из Шоршел» «Парень из светлых ключей» кӑнекесене палӑртмалла. Паллӑ чӑваш поэӑсен Петӑр Хусанкайӑн, Юрий Айгашӑн, Александр Галкинӑн, Георгий Ефимовӑн, Яков Ухсайӑн ентешӑмӑр синчен ҫырниӑ ҫӑввисем те ҫак пайрах ырӑн тупнӑ. Андрян Николаевӑн илемлӑ литературӑри ҫанарне тӑплӑнрех куравӑн «Паттӑр ятне мухтаса» пайӑ уҫса парать.

Мухтавлӑ ентешӑмӑрӑн кун-сулӑе ӑҫӑ-хӑлӑ, вӑҫсӑр тӑнче уҫлӑхӑнче пулни тата космонавт ятне асра тытни ҫинчен калакан материалсене «Справкӑсем» пайра ырнӑҫтарнӑ.

Җалтӑрсем ҫӑнмесӑҫӑ. Вӑсем темиҫе ӑмӑр иртсен те ҫӑр ҫинче пурӑнакансен ҫулне ҫутатса тӑраҫҫӑ. Андрян Григорьевич Николаев летчик-космонавтӑн ырӑ ҫанарӑ халӑх асӑнче ӑмӑр упранӑ. Ҫывӑх та ырӑ кӑмӑллӑ ҫын, йӑл-кулӑллӑ ҫанар, ентешсемпе, тӑванӑсемпе, «ҫалтӑрлӑ тусӑсемпе» пӑрле – ҫакӑн пек юлӑ вӑл пирӑн аҫамра.

*Алина Павлова,
Чӑваш Республикин Наци библиотекин
«Чӑваш кӑнеки» ҫентр ӑсченӑ*